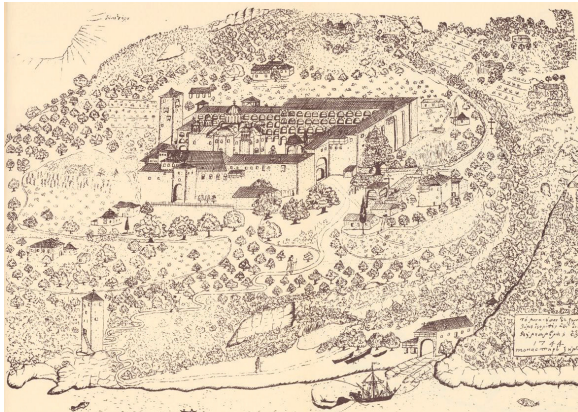

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ
MOUNT ATHOS CENTER

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΕΣ ΜΙΣΘΩΣΕΙΣ — «ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ» ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΩΝ ΜΕΤΟΧΙΩΝ

Ιστορική προσέγγιση
και σύγχρονες
νομικές θεωρήσεις

Σάββατο

2.12.2023

10:00 – 15:30

18:00 – 20:00

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

Αίθουσα «Μανόλης Αναγνωστάκης» • Δημαρχιακό Μέγαρο Θεσσαλονίκης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ • ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Κωνσταντίνος Ζέρβας

Δήμαρχος Θεσσαλονίκης

Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Γέρων Συμεών Διονυσιάτης

Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ - ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Δ.Σ.

Ερωτόκριτος Θεοτοκάτος

Αντιδήμαρχος Περιβάλλοντος Δήμου Θεσσαλονίκης

ΜΕΛΗ

Ιερομόναχος Φιλόθεος Κουτλουμουσιανός

Ιερομόναχος Θεόφιλος Παντοκρατορινός

Πέτρος Λεκάκης

Πρόεδρος Δημοτικού Συμβουλίου Θεσσαλονίκης

Στέφανος Γωγάκος

Δημοτικός Σύμβουλος Θεσσαλονίκης

ΑΝΑΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

Αρχιμανδρίτης Μεθόδιος

Καθηγούμενος Ι. Μ. Χιλανδαρίου

Γέρων Ταράσιος Κουτλουμουσιανός

Ιερομόναχος Επιφάνιος Παντοκρατορινός

Ιωάννης Κουριαννίδης

Δημοτικός Σύμβουλος Θεσσαλονίκης

Βασίλειος Μωυσίδης

Δημοτικός Σύμβουλος Θεσσαλονίκης

Αθανάσιος Βρίτκας

Επιστημονικός Συνεργάτης Δημάρχου Θεσσαλονίκης

Εισηγητής

Αναστάσιος Ντούρος

Διευθυντής της Αγιορειτικής Εστίας

Γραμματεία

Μαρία Γιαννέλου

Προϊσταμένη της Αγιορειτικής Εστίας

Το έτος 2023 συμπληρώνονται 100 χρόνια από την έναρξη των διαδικασιών «απαλλοτριώσεως» των Αγιορειτικών Μετοχίων, με την αρχική απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας για την επίταξη 24 Μετοχίων Αγιορειτικών Μονών με αφορμή την εγκατάσταση προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής. Αυτό αποτέλεσε το προανάκρουσμα για την, μεταξύ Αγίου Όρους και Ελληνικής Πολιτείας, μίσθωση, κατά το επόμενο έτος, 63 αγιορειτικών μετοχίων για δέκα χρόνια, στις περιοχές Χαλκιδικής και Σερρών. Ακολούθησαν η αιφνιδιαστική απαλλοτρίωση άλλων 27 Μετοχίων, το ίδιο έτος, η αναγκαστική απαλλοτρίωση 24 Αγιορειτικών Μετοχίων της Θάσου και της Λήμνου το 1927, νομοθετικές ρυθμίσεις για μίσθωση των αγιορειτικών κτημάτων στο διπνεκές για να καταλήξουμε στον νόμο 5377 του 1932 «Περί εκτιμήσεως και πληρωμής της αξίας των απαλλοτριωθέντων κτημάτων των Ι. Μονών του Αγίου Όρους». Ο απολογισμός ήταν να δοθεί σχεδόν το σύνολο της Μετοχιακής περιουσίας των Αγιορειτικών Μονών, συνολικής έκτασης πάνω από 1.000.000 στρέμματα· μια τεράστια προσφορά, που έμεινε αδικαίωτη, και ένα μεγάλο εθνικό διακύβευμα.

Με την ημερίδα που διοργανώνει η Αγιορειτική Εστία στις 2 Δεκεμβρίου 2023, στην αίθουσα «Μανόλης Αναγνωστάκης» στο Δημαρχιακό Μέγαρο της Θεσσαλονίκης με τον τίτλο: «Αναγκαστικές μισθώσεις - “απαλλοτριώσεις” των αγιορειτικών μετοχίων. Ιστορική προσέγγιση και σύγχρονες νομικές θεωρήσεις» επιχειρείται όχι μόνο η αποτίμηση των ιστορικών γεγονότων και των διαφόρων παραμέτρων τους αλλά και η εξέτασή τους υπό το πρίσμα νεότερων νομικών αντιλήψεων.

Η Επιστημονική Επιτροπή της Ημερίδας

Επιστημονική επιτροπή της ημερίδας

Πρόεδρος

Αθανάσιος Καΐσης, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Μέλη

Γέρων Συμεών Διονυσιάτης

Ιερομόναχος Φιλόθεος Κουτλουμουσιανός

Ιερομόναχος Θεόφιλος Παντοκρατορινός

Κρίτων Χρυσοχοΐδης,

Ομότιμος Δ/ντής Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Διογένης Καραγιαννακίδης, Δρ Νομικής ΑΠΘ, Δικηγόρος

09:30 – 10:00 ΥΠΟΔΟΧΗ - ΕΓΓΡΑΦΕΣ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

10:00 – 10:10 Χαιρετισμός της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους Άθω

10:10 – 10:20 Χαιρετισμός και κήρυξη της έναρξης των εργασιών από τον Δήμαρχο Θεσσαλονίκης και Πρόεδρο του Δ.Σ. της Αγιορειτικής Εστίας,
κ. **Κωνσταντίνο Ζέρβα**

10:20 – 10:30 Εισαγωγικές παρατηρήσεις από τον Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής της ημερίδας κ. **Αθανάσιο Καΐση**, *Ομότιμο Καθηγητή Νομικής Σχολής ΑΠΘ*

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ

Ιστορική θεώρηση των αναγκαστικών μισθώσεων - «απαλλοτριώσεων»

Α΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΠΡΟΕΔΡΟΣ: **Κρίτων Χρυσοχοΐδης**, *Ομότιμος Δ/ντής Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών*

10:30 – 10:50 **Βασίλειος-Αλέξανδρος Κόλλιας**, *Εντεταλμένος Ερευνητής ΚΕΙΕΔ Ακαδημίας Αθηνών, Δ.Ν., Δικηγόρος*
Περιουσιακές ανταλλαγές μεταξύ Δημοσίου και αγιορειτικών μονών στο Βυζάντιο. Οι περιπτώσεις τριών χρυσοβούλλων για τις μονές Ιβήρων (979/980), Βατοπεδίου (1082) και Μεγίστης Λαύρας (1104)

10:50 – 11:10 **Δημήτριος Νικολακάκης**, *Καθηγητής Εκκλησιαστικού Δικαίου ΑΠΘ, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω*
Η ακίνητη περιουσία των μονών του Αγίου Όρους μετά τα φερμάνια (1568–1569) του Σελίμ Β΄

11:10 – 11:30 **Μοναχός Θεόκτιστος Δοχειαρίτης**
Η αποζημίωση των Αγιορειτικών μονών για την απαλλοτρίωση των μετοχίων τους

11:30 – 11:50 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

11:50 – 12:20 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

Β΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΠΡΟΕΔΡΟΣ: **Ιερομόναχος Θεόφιλος Παντοκρατορινός**

12:20 – 12:40 **Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης**, *Δρ Τουρκολόγος ΑΠΘ*
Ασυνέπειες στην εφαρμογή του νόμου και άλλα προβλήματα κατά τις απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών μετοχίων

12:40 – 13:00 **Δημήτριος Μουζάκης**, *Θεολόγος, Δρ Ιστορίας*
Το μετοχιακό ζήτημα και οι αλλοεθνείς μοναχοί του Αγίου Όρους

13:00 – 13:20	Johannes Niehoff-Panagiotidis , Καθηγητής, Freie Universität Berlin Οι «απαλλοτριώσεις» των αγιορειτικών κτημάτων και οι ευρωπαϊκές τους συγγένειες
13:20 – 13:40	ΣΥΖΗΤΗΣΗ
13:40 – 14:10	ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ
Γ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ	ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Διογένης Καραγιαννακίδης , Δρ Νομικής ΑΠΘ, Δικηγόρος
14:10 – 14:30	Ιωάννης Α. Σκλαβούνος , Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, MSc Ιστορίας Απαλλοτρίωση και παραγραφή μέσα από τις δικαστικές υποθέσεις των μετοχίων δύο αγιορειτικών μονών στις Σέρρες
14:30 – 14:50	Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου , Καθηγητής Εκκλησιαστικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ, Δικηγόρος Η νομολογιακή αντιμετώπιση των απαλλοτριώσεων αγιορειτικών μετοχίων. Ερμηνευτικά ζητήματα και προοπτικές
14:50 – 15:10	Αναστάσιος Νικόπουλος , Καθηγητής, Freie Universität Berlin Οι απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών μετοχίων. Η προβληματική των εφαρμοσθεισών μεθόδων
15:10 – 15:30	ΣΥΖΗΤΗΣΗ
Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ Αναγκαστικές μισθώσεις - «απαλλοτριώσεις» Αγιορείτικων περιουσιών υπό το πρίσμα νεότερων νομικών αντιλήψεων	
Δ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ	ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αθανάσιος Καΐσης , Ομότιμος Καθηγητής Νομικής ΑΠΘ - Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής της Ημερίδας
18:00 – 18:20	Μιλτιάδης Χατζηγεωργίου , Αντιπρόεδρος Αρείου Πάγου ε.τ. Οι περιπέτειες των αγιορειτικών μετοχίων τον εικοστό αιώνα. Απαλλοτρίωση ή δήμευσή τους;
18:20 – 18:40	Δημήτριος Μακρής , Σύμβουλος της Επικρατείας Η προστασία των αγιορείτικων περιουσιών υπό το πρίσμα της νεότερης νομολογίας του ΣτΕ και του ΕΔΔΑ
18:40 – 19:00	Χρήστος Γαλιτσίδης , Δικηγόρος Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μετοχίων των μονών του Αγίου Όρους κατά τις απαλλοτριωτικές αποφάσεις ως πυρήνας του λεγόμενου «μετοχιακού ζητήματος»
19:00 – 19:20	ΣΥΖΗΤΗΣΗ
19:20 – 19:50	ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

Περιλήψεις των εισηγητών

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ

Ιστορική θεώρηση των αναγκαστικών μισθώσεων - «απαλλοτριώσεων»

Βασίλειος-Αλέξανδρος Κόλλιας

Εντεταλμένος Ερευνητής ΚΕΙΕΔ Ακαδημίας Αθηνών, Δ.Ν., Δικηγόρος

Περιουσιακές ανταλλαγές μεταξύ Δημοσίου και αγιορειτικών μονών στο Βυζάντιο. Οι περιπτώσεις τριών χρυσοβούλλων για τις μονές Ιβήρων (979/980), Βατοπεδίου (1082) και Μεγίστης Λαύρας (1104)

Σχέση «συναλλαγής» και, πάντως, ανταλλαγή περιουσιακών αγαθών (μεταξύ των οποίων και μετόχια) εντοπίζεται ορισμένες φορές μέσα στις διατάξεις χρυσοβούλλων που αναγνωρίζουν, μεταξύ άλλων, ιδιοκτησιακά δικαιώματα, ρυθμίζοντας συγκεκριμένες και ειδικές περιπτώσεις. Μεταξύ άλλων και μέχρι το 1204 μ.Χ., τρία τέτοια χρυσοβούλλα αφορούν τις αγιορειτικές μονές των Ιβήρων, του Βατοπεδίου και της Μεγίστης Λαύρας. Πρόκειται για αυτοκρατορικές πράξεις των ετών 979/980, 1082 και 1104, αντίστοιχα, των αυτοκρατόρων Βασιλείου Β΄ και Αλεξίου Α΄. Η μελέτη των διατάξεων αυτών των χρυσοβούλλων αποκαλύπτει ότι η –κατά το γράμμα τους– χαριστική, ευεργετική, ευνοϊκή διάθεση του βασιλέως ήταν απλά το ρητορικό κάλυμμα που έκρυβε πίσω του περιουσιακές ανταλλαγές μεταξύ του Δημοσίου και «ιδιωτών». Όταν τέτοιες ανταλλαγές περιβάλλονται τον τύπο αυτοκρατορικής πράξης και, μάλιστα, αυτής του χρυσοβούλλου, μπορεί μεν να μην αποδεικνύουν την («δογματικά»-ιδεολογικά) αδιανόητη παραδοχή μιας «συναλλαγής» του βασιλέως με οποιονδήποτε υπήκοο (ή συσσωμάτωση) μέσα στην Αυτοκρατορία, αφού η σχέση είναι a priori ανισομερής (εξού και η απόλυση χρυσοβούλλου και όχι η επιλογή του τύπου της «σύμβασης»), ωστόσο εξυπηρετούν ταυτόχρονα τα συμφέροντα του Δημοσίου και των διοικουμένων, τηρώντας μάλιστα και «ισορροπία», οι δε συναφείς αυτοκρατορικές πράξεις (αν και όχι τυπικά, όμως) ουσιαστικά φανερώνουν μία συμβατικού χαρακτήρα σχέση, τελικά όχι τόσο χαριστική-ετεροβαρή όσο το κείμενό της δείχνει με την πρώτη ανάγνωσή του. Για την κατανόηση του πράγματος αξίζει να παραλληλιστεί η περίπτωση με εκείνη των διακρατικών συνθηκών που συνάπτονταν με τον τύπο του χρυσοβούλλου στο Βυζάντιο και οι οποίες δεν ήταν καθόλου «προνομιακές πράξεις» ή πράξεις «από χαριστική αιτία» ή «ετεροβαρείς συμβάσεις», όσο και αν αυτό δήλωνε το κείμενό τους στην πρώτη ανάγνωση και όσο και εάν ο τύπος του χρυσοβούλλου επίσης αυτό έδειχνε με την πρώτη ματιά.

Δημήτριος Νικολακάκης

Δρ Νομικής - Δρ Θεολογίας, Καθηγητής Εκκλησιαστικού Δικαίου ΑΠΘ, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω

Η ακίνητη περιουσία των μονών του Αγίου Όρους μετά τα φερμάνια (1568–1569) του Σελίμ Β΄

Από την αρχή της οθωμανικής κυριαρχίας επιδεικνύεται μία ευνοϊκή διάθεση έναντι του Αγίου Όρους, έκφανση της οποίας αποτελεί και η διά αυτοκρατορικών διαταγμάτων αναγνώριση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της ακίνητης περιουσίας των μονών του Αγίου Όρους, κατά τους ειδικότερους σε αυτά ορισμούς. Ωστόσο, οι αγιορειτικές μονές δεν εξαιρούνται από την εφαρμογή του μέτρου της δήμευσης της ακίνητης μοναστηριακής περιουσίας, η οποία επιβάλλεται δυνάμει του φερμανίου του έτους 1568 του σουλτάνου Σελίμ Β΄. Λίγους μήνες αργότερα και ήδη εν έτει 1569 ακολουθεί η έκδοση δεύτερου φερμανίου του ίδιου σουλτάνου, το οποίο είναι μεν συναφές με το πρώτο, αλλά εισάγει ευνοϊκότερες για τους αγιορείτες μοναχούς ρυθμίσεις σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος διπνεκούς εξουσίσεως (tasarruf).

Μετά την εκτέλεση των μέτρων του πρώτου φερμανίου του σουλτάνου Σελίμ Β΄, οι μονές του Αγίου Όρους καταφέρνουν σε πρώτο χρόνο να τακτοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους έναντι του οθωμανικού Δημοσίου και σε δεύτερο χρόνο να επεκτείνουν τα ιδιοκτησιακά δικαιώματά τους, αυξάνοντας σημαντικά τα μετόχια τους. Πιο συγκεκριμένα, οι αγιορειτικές μονές διά των μοναχών της μοναστηριακής αδελφότητάς τους καθίστανται φορείς του δικαιώματος διηνεκούς εξουσιάσεως επί δημοσίων γαιών. Τις περισσότερες φορές, ακολουθώντας τις προβλέψεις του οθωμανικού δικαίου, αποκτούν πλήρη ιδιοκτησιακά δικαιώματα, αφού μετατρέπουν τις εξουσιαζόμενες δημόσιες γαίες σε ιδιόκτητες και τις αφιερώνουν στον θρησκευτικό σκοπό της μονής. Επιπλέον τίτλους κτήσης του δικαιώματος πλήρους κυριότητας επί ενός ακινήτου αποτελούν οι προβλεπόμενες από το οθωμανικό δίκαιο νόμιμες αιτίες μεταβίβασης του παραπάνω δικαιώματος.

Επίσης, αξίζει να επισημανθεί η ειδική φορολογική μεταχείριση των μονών του Αγίου Όρους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το φερμάνι του έτους 1841 του σουλτάνου Αμπντούλ Μετζίτ.

Ολοκληρώνοντας, ιδιαίτερη είναι η σημασία του άρθρου 122 του Οθωμανικού Νόμου περί Γαιών του 1858 που συστηματοποιεί τη νομική μεταχείριση της μοναστηριακής περιουσίας γενικά και σε συνδυασμό με τους αυτοκρατορικούς ορισμούς των ειδικών περί Αγίου Όρους φερμανίων ή άλλων πολιτειακών πράξεων οριστικοποιεί το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τα εμπράγματα δικαιώματα των αθωνικών μονών σύμφωνα με το οθωμανικό δίκαιο.

Θεόκτιστος Μοναχός Δοχειαρίτης

Η αποζημίωση των Αγιορειτικών μονών για την απαλλοτρίωση των μετοχίων τους

Η αποζημίωση και η απαλλοτρίωση των μετοχίων των μονών στη Χαλκιδική, Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, Θάσο, Λήμνο και Ανατολική Θράκη από το 1924 έως το 1958 αποτελεί ένα θλιβερό οδοιπορικό για το Άγιον Όρος.

Μετά την εθνική καταστροφή στη Μικρά Ασία το 1922 και την ανταλλαγή των πληθυσμών, αρχίζει η συρροή προσφύγων στην Ελλάδα. Για την αντιμετώπιση της έκτακτης και αδήριτης αυτής καταστάσεως, συνίσταται διεθνής επιτροπή, υπό την αιγίδα της «Κοινωνίας των Εθνών», με την επωνυμία «Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων» (Ε.Α.Π.), η οποία, πιεζόμενη από την άμεση ανάγκη εγκαταστάσεως των προσφύγων, αρχίζει να καταλαμβάνει αγιορειτικά μετόχια.

Ακολουθεί μία σύμβαση με το κράτος για δεκαετή ενοικίαση 49 μετοχίων έναντι 5.000.000 δραχμών τον χρόνο. Εξαιρούνται όμως της ενοικιάσεως από ένα μετόχι για κάθε μονή, προς συντήρησή της. Σε λίγο όμως και αυτά κηρύσσονται αναγκαστικώς απαλλοτριωτέα και καταλαμβάνονται. Η υπόθεση καταλήγει στην ψήφιση του συμβατικού νόμου 5377/32, με τον οποίο επιτρέπεται η μερική ή ολική απαλλοτρίωση μετοχίων προς εγκατάσταση προσφύγων και γηγενών ακτημόνων, και καθορίζεται η διαδικασία απαλλοτριώσεως και ο τρόπος αποζημίωσης. Το κεφάλαιο που αποτελεί την αξία κάθε κτήματος, δεν κατατίθεται και θεωρείται αναπαλλοτρίωτο. Καταβάλλεται όμως κάθε έτος το 6% της αξίας, που θεωρείται ότι αντιστοιχεί στην ετήσια απόδοση της καθαρής προσόδου του κτήματος. Η καταβολή εκτείνεται εις το διηνεκές και είναι αφορολόγητη.

Αμέσως μετά την Κατοχή, προσπαθώντας η κυβέρνηση να εξυγιάνει τα οικονομικά με τη Συντακτική Πράξη 18/44 του Σβώλου, θεωρεί το κεφάλαιο (αξία μετοχίων) εξοφληθέν με τα πληθωρικά χρήματα και άρα ελεύθερο της υποχρεώσεως καταβολής της ετησίου προσόδου. Το Όρος δεν προσφεύγει σε ένδικα μέσα, από λύπη προς το κράτος για τον εμφύλιο σπαραγμό, και αρχίζει η οδύσσεια του «μπαλώματος» της δημιουργηθείσης καταστάσεως.

Με τον τρόπο αυτόν το Όρος υπέστη τη μεγαλύτερη εξαπάτηση στην ιστορία του και έμεινε απογυμνωμένο της εγγείου εξωτερικής περιουσίας του, στην οποία στήριζε την επιβίωσή του.

Σήμερα, 100 χρόνια μετά, είναι διεκδικητικά τα δίκαια του Όρους επί των μετοχίων; Η απάντηση είναι θετική με πολλές πιθανότητες αισίας εκβάσεως.

Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης

Δρ Τουρκολόγος ΑΠΘ

Ασυνέπειες στην εφαρμογή του νόμου και άλλα προβλήματα κατά τις απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών μετοχίων

Οι απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών μετοχίων ήταν μία μακρά διαδικασία, η οποία ξεκίνησε ουσιαστικά σχεδόν αμέσως μετά την απελευθέρωση. Η διαδικασία αυτή είχε de facto τα χαρακτηριστικά μιας αναγκαστικής αφαίρεσης της κτητορικής περιουσίας των μονών και αποψίλωσής τους από τα μετόχια τους, μεγάλος αριθμός των οποίων είχε κτηθεί ήδη από την βυζαντινή εποχή.

Η αποκατάσταση των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή ήταν ουσιαστικά το πρόσχημα που το ελληνικό κράτος, με την αφαίρεση των αγροτικών μετοχίων να έχει ουσιαστικά αποφασιστεί νωρίτερα στο πλαίσιο πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Οι διάφορες σκοπιμότητες ήταν αυτές που στην ουσία προκάλεσαν σημαντικό αριθμό ασυνεπειών στην πρακτική εφαρμογή του νόμου κατά τη διαδικασία των απαλλοτριώσεων.

Από την άλλη πλευρά, κάποιες από τις αγιορειτικές μονές δεν έδειξαν την δέουσα προσοχή και βαρύτητα στην αντιμετώπιση της εχθρικής κρατικής πολιτικής, που ουσιαστικά στόχευε στο να αφαιρεθούν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες εκτάσεις από τις μονές με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλημάτων που μέχρι σήμερα απασχολούν τις μονές ή την απώλεια σημαντικής περιουσίας για αυτές.

Η ανακοίνωση εξετάζει τις ασυνέπειες και τα προβλήματα αυτά, μέσα από την μελέτη διαφόρων περιπτώσεων απαλλοτριώσεων μετοχίων.

Εξετάζεται το βασικό θέμα των εξαιρέσεων, οι οποίες έπρεπε να γίνουν στις απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών μετοχίων σε συγκεκριμένες κατηγορίες γαιών, π.χ. στις δασικές εκτάσεις, καθώς και τα προβλήματα στην καταμέτρηση των κτημάτων, στον διαχωρισμό των απαλλοτριωθείσων και μη εκτάσεων, στην αναγνώριση της κυριότητας των μονών, στην κατηγορία γαιών που έπρεπε να υπαχθούν, διαχρονικά από την έναρξη των απαλλοτριώσεων το 1924 μέχρι και πρόσφατα κ.λπ.

Δημήτριος Μουζάκης

Θεολόγος, Δρ Ιστορίας

Το μετοχιακό ζήτημα και οι αλλοεθνείς μοναχοί του Αγίου Όρους

Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο την εξέταση του ζητήματος της αντίδρασης των αλλοεθνών μοναχών στις απαλλοτριώσεις των μετοχίων των ξενόφωνων μοναστηριακών ιδρυμάτων του Αγίου Όρους και τη σύνδεσή του με θέματα που αφορούν στο καθεστώς του Αγίου Όρους και τη μειονοτική προστασία που απολάμβαναν οι αλλοεθνείς μοναχοί από Διεθνείς Συνθήκες.

Η ταυτόχρονη αναγνώριση του κυριαρχικού ρόλου της Ελλάδας και η ανάληψη υποχρέωσης σεβασμού μειονοτικών δικαιωμάτων στους αλλοεθνείς μοναχούς έναντι της Διεθνούς Κοινότητας από τις Συνθήκες των Σεβρών και της Λωζάννης δε στάθηκαν ικανές να εξαλείψουν τις αντιδράσεις των αλλοεθνών μοναχών ως προς το νέο καθεστώς του Αγίου Όρους.

Η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει ένα διπλό μέτωπο. Αφενός μεν την πίεση που ασκούσαν τα ξενόφωνα ιδρύματα και οι αλλοεθνείς μοναχοί με συνεχείς προσφυγές και διαμαρτυρίες προς την ΚΤΕ, κυρίως από το 1924 έως το 1934 –για καταπίτση των μειονοτικών τους δικαιωμάτων– και αφετέρου δε τα ομοεθνή τους κράτη, τα οποία με διπλωματικές ενέργειες παρενέβαιναν προς τις Ελληνικές Κυβερνήσεις υπέρ των αιτημάτων και των διεκδικήσεων των ομοεθνών τους.

Η σημαντικότερη αιτία ή αφορμή αντίδρασης των ξενόφωνων ιδρυμάτων ήταν η σταδιακή απαλλοτρίωση των εκτός Αγίου Όρους μετοχίων τους, δηλαδή μεγάλων γεωργικών εκτάσεων, οι οποίες με απόφαση του ελληνικού κράτους διατέθηκαν για την αποκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων. Το μετοχιακό ζήτημα αναστάτωσε

γενικότερα τις μονές του Αγίου Όρους, καθώς απογυμνώνονταν από την κτηματική περιουσία τους, την οποία διέθεταν από αιώνες σε όλη την ελληνική επικράτεια και στερούνταν βασικών πόρων για την επιβίωσή τους. Σταδιακά οι αντιδράσεις των ξενόφωνων μοναστηριακών ιδρυμάτων μειώθηκαν έως το 1934. Σε αυτή την εκτόνωση συνέβαλε και η οριστική επίλυση του μετοχιακού, με τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος, δηλαδή της απόδοσης αποζημιώσεων για τις απαλλοτριώσεις των μετοχίων των μονών, γεγονός που ικανοποιούσε τις μονές και τους εξασφάλιζε επαρκείς πόρους για την επιβίωση τους.

Johannes Niehoff-Panagiotidis

Καθηγητής, Freie Universität Berlin

Οι «απαλλοτριώσεις» των αγιορειτικών κτημάτων και οι ευρωπαϊκές τους συγγένειες

Οι γνωστές ως «απαλλοτριώσεις» των αγιορειτικών κτημάτων θεωρούνται γενικώς ως μία ιδιόμορφη κατάσταση, στο πλαίσιο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, της Μικρασιατικής Καταστροφής, του δικασμού που επήλθε, και της Α΄ Ελληνικής Δημοκρατίας.

Ωστόσο, μία βαθύτερη εξέταση των πραγμάτων αποδεικνύει ότι σχέδια απαλλοτριώσεως της εν γένει εκκλησιαστικής περιουσίας εντάσσονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής και ευρύτερης ιστορίας που ξεκίνησε από τους χρόνους του Διαφωτισμού και την επαναστατημένη Γαλλία (πρβλ. το θέμα των assignats). Το ίδιο θέμα ταλάνισε τα γερμανικά κράτη του ύστερου Διαφωτισμού, όπου είχε αναπτυχθεί ένας τρόπος συμβίωσης (modus vivendi) με τη συνύπαρξη τεσσάρων θρησκευτικών ομάδων (καθολικοί, λουθηρανοί, καλβινιστές και εβραίοι) και ο οποίος κινδύνευσε να ανατραπεί με τη Γαλλική Επανάσταση. Επομένως τα γεγονότα που έλαβαν χώρα με τις «απαλλοτριώσεις» των αγιορειτικών μετοχίων ανήκουν σε μία γενικότερη εξέλιξη στην Ευρώπη, η οποία ωστόσο δεν είχε παντού την ίδια κατάληξη αλλά οδήγησε σε διαφορετικά αποτελέσματα.

Στην περίπτωση των αγιορειτικών κτημάτων η κατάσταση περιπλέκεται έτι περισσότερο καθώς μέσα σε όλες τις παραμέτρους εντάσσεται και το βακουφικό δίκαιο και οι αρχές του αναπαλλοτριώτου κατά το βυζαντινορωμαϊκό, το ισλαμικό και το οθωμανικό δίκαιο. Η εντεύθεν εξέλιξη στα καθ' ημάς συνδέεται με τον τρόπο με τον οποίο τα θέματα αυτά αντιμετωπίστηκαν από την κεμαλική Τουρκία την εποχή των μεταρρυθμίσεων. Ωστόσο, σε άλλες περιπτώσεις, στην Ευρώπη, η εξέλιξη ήταν διαφορετική. Οι απαλλοτριώσεις όπως έγιναν από το ελληνικό δημόσιο και την κεμαλική Τουρκία δεν ακολούθησαν σε όλα τα ευρωπαϊκά δεδομένα, καθώς στη Βαυαρία, επί παραδείγματι, επιστράφηκε μέρος της εκκλησιαστικής περιουσίας.

Γιάννης Σκλαβούνος

Καθηγητής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, MSc Ιστορίας

Απαλλοτρίωση και παραγραφή μέσα από τις δικαστικές υποθέσεις των μετοχίων δύο αγιορειτικών μονών στις Σέρρες

Μία κατηγορία αγιορειτικών μετοχίων είναι εκείνα στα οποία για διάφορους λόγους μετά την απελευθέρωση δεν αναγνωρίστηκε η κυριότητα των μονών, παρόλο που διέθεταν για αυτά έγκυρους και σαφείς τίτλους ιδιοκτησίας.

Κάποιες μονές ξεκίνησαν για αυτά αγώνα δικαστικής διεκδίκησης, ώστε να πετύχουν την αναγνώριση της κυριότητάς τους επ' αυτών.

Δεδομένου ότι με το άρθρο 122§1 του Οθωμανικού Νόμου περί γαιών είχε θεσπιστεί και επίσημα από το οθωμανικό κράτος το αναπαλλοτρίωτο των μοναστηριακών κτημάτων, το οποίο φυσικά ίσχυε και με βάση το εκκλησιαστικό κανονικό δίκαιο. Βασικό κριτήριο για την αναγνώριση της κυριότητας των μονών στα μετόχια αυτά, που αποτελούσαν μία αξιολύσιμη περιουσία, ήταν η έρευνα από το δικαστήριο εάν ίσχυε η παραγραφή των αξιώσεων των μονών με βάση τον οθωμανικό αστικό κώδικα, διότι περί παραγραφής μετά το 1915 για μοναστη-

ριακά κτήματα στις Νέες Χώρες δεν μπορεί να γίνει λόγος.

Η ανακοίνωση εξετάζει την αντιμετώπιση του θέματος της παραγραφής από τις δικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο για τα μετόχια δύο αγιορειτικών μονών της κατηγορίας αυτής, που βρίσκονταν στην περιοχή των Σερρών, τις προϋποθέσεις ισχύος της και την αντένσταση των μονών με βάση την έννοια του «δυνάστη», όπως καθιερώνεται από τον Οθωμανικό Αστικό Κώδικα.

Κεντρική σημασία στη διαπραγμάτευση του θέματος κατέχουν οι συνέπειες που είχε για την περιουσία των αγιορειτικών μονών η συμμετοχή τους στην Επανάσταση του 1821 και η προσωρινή δήμευση των μοναστηριακών κτημάτων, που την ακολούθησε. Εντοπίζεται ένα σοβαρό σφάλμα τακτικής, που έκαναν οι μονές στην προσπάθεια αναγνώρισης της ιδιοκτησίας τους, με το να υποστηρίξουν ενίοτε οι ίδιες την αφαίρεση των κτημάτων τους από το οθωμανικό κράτος το 1821, κάτι που όμως σε καμία περίπτωση δεν συνέβη, καθώς όλα τα κτήματα επιστράφηκαν από αυτό στις ιδιοκτήτριες μονές πολύ γρήγορα, με τη χορήγηση αμνηστίας από τον σουλτάνο προς τους Αγιορείτες αμέσως μετά τη συνθηκολόγηση του Αγίου Όρους με τον Εμίν Αμπντουλλάχ Πασά.

Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου

Καθηγητής Εκκλησιαστικού Δικαίου, Νομική Σχολή ΑΠΘ

Η νομολογιακή αντιμετώπιση των απαλλοτριώσεων Αγιορειτικών Μετοχίων. Ερμηνευτικά ζητήματα και προοπτικές

Το έτος 1924, λίγο μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, το ελληνικό Κράτος συμφώνησε με τους αντιπροσώπους της Ι. Κοινότητας του Αγίου Όρους την εγκατάσταση μεγάλου αριθμού προσφύγων σε εκτεταμένες αγροτικές εκτάσεις («Μετόχια»), οι οποίες βρίσκονταν στην περιοχή κυρίως της Χαλκιδικής και ανήκαν σε 18 Μονές του Αγίου Όρους. Η συμφωνία περιβλήθηκε τον τύπο της μίσθωσης, με αρχικό χρόνο διάρκειας τα δέκα έτη (μέχρι 30.9.1934).

Το οξύ εκείνο κοινωνικό πρόβλημα γνώρισε αργότερα οριστική λύση με αναγκαστική απαλλοτρίωση των αγιορειτικών μετοχίων, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 5377/1932, «Περί εκτίμησης και πληρωμής της αξίας των απαλλοτριωθέντων κτημάτων των Ι. Μονών του Αγίου Όρους». Για την αποζημίωση των Μονών συνομολογήθηκε διπνεκούς ισχύος «Εθνικό Αγιορειτικό Δάνειο», εκδόθηκαν για κάθε μονή ονομαστικές και έντοκες ομολογίες, και άρχισε να καταβάλλεται στις Μονές ο προβλεπόμενος επίσης τόκος, ως αποζημίωση για την απαλλοτρίωση.

Ωστόσο, η γερμανική κατοχή που ακολούθησε, ανέτρεψε το νομισματικό σύστημα της χώρας και εκμηδένισε την αξία της δραχμής. Με τον Ν. 18/1944, το ελληνικό Κράτος θεώρησε από την πλευρά του ότι αποσβέστηκαν οι υποχρεώσεις του προς καταβολή των πιο πάνω τόκων στις αγιορειτικές Μονές - στάση του Κράτους που προκάλεσε έκτοτε τα μόνιμα παράπονα των Μονών του Αγίου Όρους, αποτελώντας την ουσία του λεγόμενου «Μετοχιακού Ζητήματος του Αγίου Όρους».

Αντικείμενο της εισήγησης αποτελεί η νομολογιακή ερμηνεία που δόθηκε διαχρονικά σε πτυχές του ανωτέρω νομικού και οικονομικού ζητήματος, όπως αυτή αποτυπώνεται σε σειρά σημαντικών δικαστικών αποφάσεων [ενδεικτικά: Συμβούλιο της Επικρατείας 45/1930 (απαλλοτρίωση κτημάτων μονής Αγ. Όρους και Αγροτικός Νόμος) - 159/1933 (ερμηνεία διατάξεων Ν. 5377/1932) - 348/1934 (οι ονομαστικές, πάγιες και αναπαλλοτρίωτες ομολογίες που εκδόθηκαν σε εκτέλεση του Ν. 5377/1932, είναι έντοκες προς 6% και χορηγήθηκαν στις μονές του Αγ. Όρους ως τίμημα για την απαλλοτρίωση κτημάτων τους) - 387/1938 (εκτίμηση της αξίας των απαλλοτριωμένων κτημάτων των μονών κατά το Ν. 5377/1932) - 464/1939 (η απόφαση της κατ' άρθρ. 2 Ν. 5377/1932 Επιτροπής για την εκτίμηση απαλλοτριωμένων κτημάτων του Αγ. Όρους, αφού εγκριθεί από τον Πρόεδρο Εφετών Θεσσαλονίκης, είναι υποχρεωτική για το Δημόσιο και τις Μονές)].

Αναστάσιος Νικόπουλος

Καθηγητής, Freie Universität Berlin

Οι απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών μετοχίων. Η προβληματική των εφαρμοσθεισών μεθόδων

1. Ο νομικός χαρακτήρας της μετοχιακής μοναστηριακής περιουσίας και η διάκριση ανάμεσα στην κτητορική περιουσία (ιδρυματική, άλλως προίκα, terminus technicus «αυτούργιον»), που είναι προνομιακού χαρακτήρος και απολύτως αναπαλλοτρίωτος, και στα μεταγενέστερα αποκτήματα, που έχουν άλλο νομικό καθεστώς.
2. Το ειδικό νομικό καθεστώς του Αγίου Όρους, από σκοπιάς Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και Συνταγματικού Δικαίου. Οι εγγυήσεις του Ελληνικού Κράτους κατά τη ρύθμιση του καθεστώτος αυτού, μετά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως τελευταίας (πολυεθνικής - πολυπολιτισμικής - μεταβυζαντινής κ.λπ.) κοινοπολιτείας, τον χαρακτήρα της οποίας εξέφραζε ανέκαθεν το Άγιον Όρος.
3. Η σημασία της λειτουργίας των αγιορειτικών μετοχίων από οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής, εθνικής και πολιτικής σκοπιάς, διαχρονικώς και μέσα στο ιστορικό πλαίσιο της Οθωμανοκρατίας. Ο χαρακτήρας των (νομικών) σχέσεων ιδιοκτησίας και εργασίας στα μετόχια. Η μεταβολή των σχέσεων αυτών κατά τη διάλυση της Οθωμανοκρατίας και η δικαιοπολιτική της σημασία.
4. Ο αντιφατικός χαρακτήρας των αγιορειτικών «απαλλοτριώσεων»: i) διηνεκής μίσθωση, ii) απαλλοτρίωση, iii) δήμευση. Οι εντεύθεν νομικές συνέπειες ως προς τη συνταγματικότητα των απαλλοτριώσεων και ειδικώς ως προς τον αληθή νομικό χαρακτήρα του απαλλοτριωτικού ανταλλάγματος: α) μίσθωμα, β) τόκος δεσμευμένης καταθέσεως χρηματικής αξίας απαλλοτριωθέντος, γ) περιοδική οφειλή, δ) πρόσσοδος παγίου χρέους. Οι ολοκληρωτικές συνέπειες με την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος κατά την επακολουθήσασα γερμανική κατοχή.
5. Οι εσωτερικές αντινομίες και αντιφάσεις στο Σύνταγμα του 1927 μεταξύ: i) ειδικής κατοχυρώσεως του αγιορειτικού καθεστώτος, ii) συνταγματικής προστασίας της ιδιοκτησίας και iii) μεταβατικών διατάξεων περί επιτρεπομένων παρεκκλίσεων εκ της συνταγματικής προστασίας. Η αντισυνταγματικότητα των νομοθετικών ρυθμίσεων περί απαλλοτριώσεως της αγιορειτικής μετοχιακής περιουσίας, ως προς: α) τον αληθή νομικό και συνταγματικό της χαρακτήρα, β) τον σκοπό δημόσιας ωφέλειας, γ) το όργανο και τη διαδικασία καθορισμού του απαλλοτριωτικού ανταλλάγματος και τέλος δ) τη νομική φύση αυτού και τις εντεύθεν έννομες συνέπειες.

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ

Αναγκαστικές μισθώσεις - «απαλλοτριώσεις» Αγιορείτικων περιουσιών υπό το πρίσμα νεότερων νομικών αντιλήψεων

Μιλτιάδης Χατζηγεωργίου

Επίτιμος Αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου

Οι περιπέτειες των Αγιορειτικών Μετοχίων τον εικοστό αιώνα. Απαλλοτρίωση ή δήμευσή τους;

Το Σύνταγμα κάθε πολιτισμένου κράτους ορίζει ότι προστατεύεται η ιδιοκτησία του ατόμου και ότι αναγκαστική απαλλοτρίωση επιτρέπεται μόνον εφόσον καταβληθεί η αναλογούσα αποζημίωση. Η Ελληνική πολιτεία, προκειμένου να αντιμετωπίσει το οξύ πρόβλημα της αποκαταστάσεως των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής, αρχικά το 1923 προέβη στην επίταξη ορισμένων μετοχίων των Αγιορειτικών Μονών και στη συνέχεια, εν μέσω της ανώμαλης συνταγματικής τάξης της περιόδου εκείνης, προχώρησε σε δεκαετή μίσθωση όλων των μετοχίων σε Χαλκιδική και Σέρρες με ετήσιο συνολικό μίσθωμα 5.000.000 δραχμών. Λίγους όμως μήνες αργότερα ο υπουργός Γεωργίας κήρυξε απαλλοτριωτέα 27 εξ αυτών.

Δύο Μονές (Ζωγράφου και Αγίου Παντελεήμονος) προσέφυγαν διαμαρτυρούμενες στην Κοινωνία των Εθνών (προκάτοχο του ΟΗΕ) ότι η Ελλάδα παραβιάζει τις διεθνείς υποχρεώσεις της, δεδομένου ότι με τη Σύμβαση των

Σεβρών του 1920 και το 16ο Πρωτόκολλο της Συνθήκης της Λωζάννης είχε υποχρεωθεί να αναγνωρίσει και διαφυλάξει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των μη ελληνικών Μονών του Αγίου Όρους, όπως προέβλεπε και η Συνθήκη του Βερολίνου του 1878. Η Κυβέρνηση επιδίωξε συμβιβαστική λύση αλλά απέτυχε. Τότε αποφάσισε να επιλύσει το ζήτημα με το από 2.9.1926 νομοθέτημα, το οποίο προέβλεπε μεν αποζημίωση για την αναγκαστική απαλλοτρίωση, όμως ήταν ασαφές, αφού δεν καθόριζε την διαδικασία ή το όργανο προσδιορισμού της αποζημίωσης.

Η Πολιτεία στη συνέχεια ψήφισε το Ν. 4716/1930 και αργότερα τον πληρέστερο Ν. 5377/1932. Μια διμελής επιτροπή απαρτιζόμενη από έναν εκπρόσωπο του Κράτους και έναν της ενδιαφερόμενης Μονής, θα καθόριζε τη μέση ετήσια πρόσοδο κάθε κτήματος, οι δε τόκοι του ποσού αυτού προς 6% θα αποτελούσαν την ετήσια πρόσοδο της Μονής εις το διηνεκές. Η λύση όμως αυτή ήταν αλυσιτελής για τις Μονές. Μάλιστα κατά τη Γερμανική Κατοχή (1941–1944) το νόμισμα υποτιμήθηκε υπερβολικά, οπότε με τη νομισματική μεταρρύθμιση που ακολούθησε μετά την απελευθέρωση το Κράτος θεώρησε την υποχρέωσή του αποσβεσθείσα. Με αυτόν τον τρόπο απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικώς εκατοντάδες χιλιάδες στρεμμάτων χωρίς να καταβληθεί πλήρης αποζημίωση. Το λεγόμενο μετοχιακό ζήτημα δημιούργησε κακό προηγούμενο και αποτέλεσε προπομπό των αντίστοιχων εξελίξεων σε ξένα κράτη.

Δημήτριος Μακρής

Σύμβουλος της Επικρατείας

Η προστασία των αγιορείτικων περιουσιών υπό το πρίσμα της νεότερης νομολογίας του ΣΤΕ και του ΕΔΔΑ

Η προστασία των αγιορείτικων περιουσιακών δικαιωμάτων δεν ανάγεται μόνον στα αγιορείτικα καθεστώτα και δεν παρέχεται μόνον από το ειδικό σύστημα κανόνων του Αγίου Όρους σύμφωνα με το οποίο η χερσόνησος του Άθω είναι αναπαλλοτρίωτη. Τα αγιορείτικα περιουσιακά δικαιώματα προστατεύονται και από το δίκαιο της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης. Σημαντική είναι η προστασία που παρέχεται από ευρύτερο νομικό πλαίσιο και μάλιστα από κανόνες αυξημένης τυπικής ισχύος για την εφαρμογή των οποίων αρμόδια είναι και διεθνή όργανα. Ο δυναμικός χαρακτήρας των αγιορείτικων καθεστώτων στην περίπτωση της προστασίας των περιουσιακών δικαιωμάτων των Ιερών Μονών επιτρέπει την ευεργετική συνέργεια από σύγχρονους θεσμούς, όπως είναι το δίκαιο του περιβάλλοντος ή οι θεμελιώδεις ελευθερίες, όπως η προστασία της υγείας ή το ειδικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Οι διαφορές που έχουν αχθεί τα τελευταία χρόνια ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ) και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) μπορούν να αποτελέσουν το υλικό για την συγκρότηση του ζητήματος με τα σύγχρονα δεδομένα καθώς και για την εξέτασή του πέραν του πλαισίου της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης.

Εξετάζεται η προστασία των αγιορείτικων περιουσιακών δικαιωμάτων στο πλαίσιο:

α. της προστασίας της ιδιοκτησίας. Οι περιορισμοί που είναι επιτρεπτοί στο δικαίωμα ιδιοκτησίας έχουν ως όριο την απαγόρευση της πλήρους εκμηδενίσεώς της σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η ιδιοκτησία δεν απειλείται ευθέως από την τυπική μορφή της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης αλλά από άλλες ρυθμίσεις της Πολιτείας όπως είναι αρχαιολογική νομοθεσία και η νομοθεσία περί περιβάλλοντος. Εξετάζεται και αντίστροφη όψη του ζητήματος, δηλαδή το κατά πόσο επιφυλάσσονται ειδικές ευνοϊκές ρυθμίσεις υπέρ Ιεράς Μονής που αποκλίνουν από το κοινό δίκαιο σε περιπτώσεις ακινήτων που έχουν περιέλθει στην εκμετάλλευση Ιεράς Μονής από αναγκαστική απαλλοτρίωση.

β. της προστασίας του περιβάλλοντος.

Εξετάζεται ο κίνδυνος που υφίσταται η περιουσία των Ιερών Μονών ως χώρων πνευματικής ασκήσεως και λατρείας από τη διατάραξη της περιβαλλοντικής εικόνας τους.

Εξετάζεται επίσης η αξιοποίηση της περιουσίας των Ιερών Μονών σε σχέση με την ανάγκη και την υποχρέωση τηρήσεως του καθεστώτος προστασίας που διέπει ορισμένη περιοχή ώστε να προστατεύεται το περιβάλλον της.

γ. θεμελιωδών ελευθεριών κατά το Σύνταγμα και στο πλαίσιο των αναγκών δημοσίου συμφέροντος όπως είναι οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια και εθνική άμυνα.

Αναζητείται η εναρμόνιση και το εύλογο σημείο ισορροπίας μεταξύ της χρήσεως των περιουσιακών δικαιωμάτων των Ιερών Μονών για την απρόσκοπτη πνευματική άσκηση και λατρεία και της ανάγκης να εξυπηρετηθεί το δημόσιο συμφέρον με την παροχή υπηρεσιών δημοσίου ενδιαφέροντος, όπως είναι οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια και η εθνική άμυνα.

Επίσης εξετάζεται η προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων ειδικά στις περιπτώσεις που απειλούνται κειμήλια και αρχαία ανεκτίμητης αξίας που βρίσκονται στις Ιερές Μονές και ο χαρακτήρας αυτών ως ιστορικών μνημείων πνευματικού χαρακτήρα.

και δ. στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Εξετάζεται η προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων των Ιερών Μονών έναντι του Ελληνικού Κράτους αλλά και η αντίστροφη περίπτωση της προστασίας των περιουσιακών δικαιωμάτων ιδιωτών έναντι των Ιερών Μονών. Η ασφάλεια δικαίου είναι καθοριστικής σημασίας για την προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ.

Εξετάζεται τέλος εάν υφίσταται χρονικός περιορισμός των αξιώσεων των Ιερών Μονών επί των ακινήτων τους.

Χρήστος Γαλιτσίδης

Δικηγόρος

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μετοχίων των μονών του Αγίου Όρους κατά τις απαλλοτριωτικές αποφάσεις ως πυρήνας του λεγόμενου «μετοχιακού ζητήματος»

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μετοχίων των Ιερών Μονών του Αγίου Όρους ήταν εξαρχής και παραμένει μέχρι σήμερα ένα πολύπλοκο νομικό ζήτημα, υψηλών και εκτεταμένων ερευνητικών απαιτήσεων, το οποίο αποτέλεσε πολλές φορές, ειδικά στα πρώτα χρόνια της ένταξης του Αγίου Όρους στην ελληνική δικαιοταξία, πεδίο συζητήσεων, προβληματισμού και αντιπαραθέσεων, κυρίως μεταξύ των παραγόντων των Ι. Μονών του Α.Ο. και του Ελληνικού Δημοσίου.

Οι απαλλοτριωτικές των μετοχίων αποφάσεις των Επιτροπών Απαλλοτριώσεων, ως διοικητικές πράξεις, αντιμετώπισαν το ζήτημα σύμφωνα με τη θέση του Ελληνικού Δημοσίου και υπήγαγαν, καταρχήν, τα Αγιορειτικά μετόχια στην κατηγορία των δημοσίων γαιών, κατ' άρθρο 122 εδ. β' Οθ.Ν. περί Γαιών, με τις Ι. Μονές να φέρονται ότι διατηρούσαν επί αυτών, επί Οθωμανοκρατίας, όχι το δικαίωμα κυριότητας, αλλά απλώς και μόνο το δικαίωμα της διπνεκούς εξουσίας τους, του λεγόμενου τεσσαρούφ.

Καθώς δε οι Ι. Μονές του Α.Ο., εξαιτίας των πολλών και μεγάλων αντιξοοτήτων και αδυναμιών που είχαν να αντιμετωπίσουν την εποχή εκείνη, στις πλείστες των περιπτώσεων, δεν έλαβαν μέρος στην πρώιμη απαλλοτριωτική διαδικασία, οι Επιτροπές έθεσαν απλά στις αποφάσεις τους την επιφύλαξη της, υπό τον όρο προσκόμισης ικανών αποδείξεων, αποδοχής από μέρους τους διαφορετικής θέσης, και δη αυτής περί την υπαγωγή των Αγιορειτικών μετοχίων στις ανέκαθεν προσαρτημένες μοναστηριακές γαίες πλήρους κυριότητας, κατ' άρθρο 122 εδ. α' Οθ.Ν. περί Γαιών, η οποία απηκούσε τη θέση των Ι. Μονών του Α.Ο.

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μετοχίων των Μονών του Α.Ο., αποτελεί, κατά την άποψη του ερευνητή, τον πυρήνα και τη βάση του θέματος των απαλλοτριώσεων των Αγιορειτικών μετοχίων και η, κρινόμενη μέχρι σήμερα για την ορθότητα και τη νομιμότητά της, φαινομενική επικράτηση της εκδοχής του Ελληνικού Δημοσίου για το καθεστώς αυτό, όπως διατυπώθηκε στις απαλλοτριωτικές αποφάσεις, εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τη γέννηση, αλλά κυρίως την εξέλιξη και την κατάληξη του λεγόμενου «μετοχιακού ζητήματος».

Στοιχεία επικοινωνίας ομιλητών

Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης

agrammateiasp@gmail.com

Χρήστος Γαλτσιδης

christos.galitsides@gmail.com

Βασίλειος-Αλέξανδρος Κόλλιας

vkollias@academyofathens.gr

Αναστάσιος Νικόπουλος

ana54nik@zedat.fu-berlin.de

Δημήτριος Η. Νικολακάκης

dnik@office365.auth.gr

Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου

konpapageo@yahoo.gr

Ιωάννης Α. Σκλαβούνος

giannis.skla@yahoo.gr

Μιλτιάδης Χατζηγεωργίου

chatzigeorgioumiltiadis55@gmail.com

Οργάνωση της ημερίδας

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Αναστάσιος Ντούρος

Διευθυντής της Αγιορειτικής Εστίας

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Μαρία Γιαννέλου

Προϊσταμένη της Αγιορειτικής Εστίας

ΠΡΟΒΟΛΗ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Χρήστος Δόκαλης

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ - ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Κική Αθανασιάδου

Κώστας Αργυρόπουλος

Ζωή Γούναρη

Γιάννης Λιάπης

Γιώργος Μπελούμπασης

Ευάγγελος Τσικούρας

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δημήτρης Λουζικιώτης

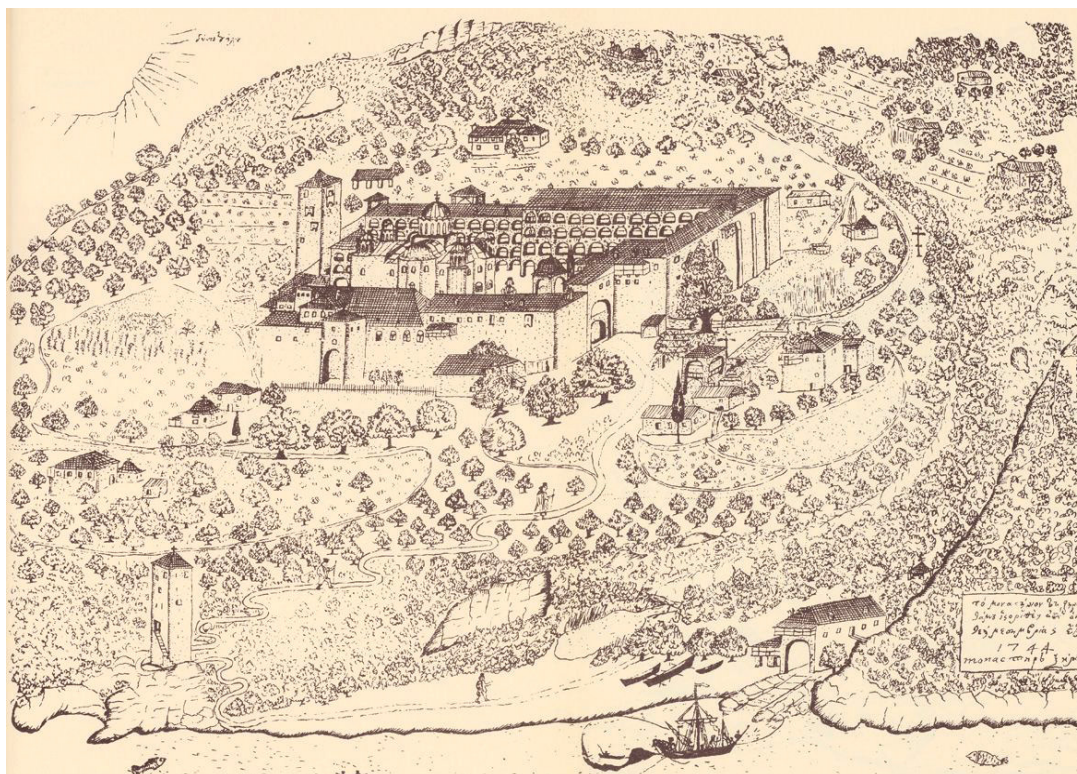
Artlux Design

LIVESTREAMING

Artvision

Βασίλειο Γκρηγκορόβιτς - Μινάρκσι, Μονή Ξηροποτάμου, 1744

Οι εργασίες της ημερίδας θα μεταδίδονται ζωντανά μέσω live streaming:

www.agioritikiestia.gr/imerida2023

Εγνατία 109
546 35 Θεσσαλονίκη

109, Egnatia str.,
546 35 Thessaloniki

T. 2310263308
2310250648

info@agioritikiestia.gr
www.agioritikiestia.gr

   agioritikiestia

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΟΙΝΟΥ

